

Posudek vedoucího bakalářské práce Tiny Antoniadu *Podčlověk: odcizení od lidství v díle Osamu Dazaie*

Kolegyně Tina Antoniadu předložila práci na pomezí literární analýzy a filosofické antropologie. Těžiště práce leží v postupném odhalování aspektů konkrétní, a to velice neobvyklé, podoby lidství – toho, co autorka nazvala *podčlověkem* – v díle japonského romanopisce Osamy Dazaie. Je na místě říci, že volbou „neevropského“ autora vzniká pozoruhodná výkladová pozice, neboť výchozí text je oproštěn od implicitních a často nevědomých předpokladů etnocentrismu, a podává proto obraz lidství jakoby „odjinud“. Autorka uvádí, že je dílem O. Dazaie fascinována a jsem přesvědčen, že tato fascinace má svůj původ právě v jinakosti, s níž Dazaie o člověku pojednává. Třebaže o tom kolegyně takto nehovoří, práce byla od počátku vedena snahou objasnit, co ji vlastně k temným Dazaieovým popisům lidské existence tolik přitahuje.

Pro snazší uchopení tak náročného záměru využila autorka dvou filosofů, kteří dle jejího názoru neadekvátněji poskytují jisté analytické nástroje, jejichž prostřednictvím by se přiblížila k tématu podčlověka – Friedricha Nietzscheho a jeho pojetí nihilismu, respektive nadčlověka (jakožto explicitního protikladu hledaného podčlověka) a Alberta Camuse a jeho koncepci absurdity. Co se týče výkladu těchto filosofů, jistě v nich došlo k zjednodušení, avšak hlavní intence, totiž jak řečeno, vytvořit si analytický nástroj, bylo dosaženo. U Camuse autorka vycházela výlučně z *Mýtu o Sisyfovi* a nijak nezohledňovala, že i zde je naznačena jistá potence revolty, která právě u hlavní postavy Dazaieova románu tak výrazně absentuje. U Nietzscheho je situace komplikovanější. Popis nihilismu a jeho rozlišení na „aktivní“ a „pasivní“ je po řádku, problematické by mohlo být příliš krátké spojení mezi aktivním nihilismem a nadčlověkem a pasivním nihilismem a podčlověkem. Působí to celé příliš schematicky a jednostranně. Na druhou stranu ale nelze zapomínat, že jde pouze o přípravnou fázi hlavního výkladu, a v tomto ohledu lze i výklad Nietzscheho považovat za funkční, neboť připravil (možná na tak zřetelně, jak tomu mohlo být) půdu pro aspekt, který na práci opravdu oceňuji a chápu jej jako rozhodující.

Mám na mysli převažující tendenci, se kterou se přistupuje k mimořádně komplikované, a proto spíše dezinterpretované diferenci mezi „silným“ a „slabým“ člověkem. Zdá se, že v pojmu nadčlověk je jaksi bezprostředně implikována „podřadnost“ člověka jako takového, a proto se obvyklý výklad nadčlověka řídí buď obranou před tímto „narcistickým zraněním“, nebo naopak představou, že slabost je něčím ryze negativním, absencí síly. Na Dazaievě románu je nejzajímavější, že v něm dochází k přiznání se ke slabosti, ba dokonce paradoxnímu „přítakání slabosti“. Poskytuje tak perspektivu jakoby z druhé strany, z té, která se v běžném chápání Nietzscheho „nechává stranou“, neboť sám Nietzsche o ní hovoří se zdánlivým pohrdáním, třebaže jejímu popisu věnuje mnohem větší prostor, než popisům

takzvaného „silného člověka“. Zkrátka se mi zdá, že je třeba konečně vzít i „slabost“ vážně a číst ji jednou takříkajíc proti Nietzschemu samotnému.

Celé části práce, která chronologicky sleduje linii románového příběhu, proto rozumím jako jakési postupně rozvíjené „fenomenologii slabosti“, ve které autorka stále přesněji konkretizuje, co má na mysli, když hovoří o podčlověku. Vyvrcholení celého výkladu se nachází v následující citaci: „Podčlověk je ten, který již nemá sílu obhajovat své vlastní lidství, a tak na sebe nahlíží jako na něco nelidského. Je pouhou ropuchou, která skáče životem se snahou vyhnout se obloukem každému záblesku štěstí, jen aby se neporanila. Právě z toho důvodu není ani tak podstatné, zda podčlověka přijme či nepřijme společnost, neboť on sám sebe již zavrhl. Spáchal sebevraždu svého vlastního lidství. Avšak ostatní lidské bytosti nikdy nezavrhl, a dokonce ani nikdy nepřestal usilovat o jejich přízeň.“ (s. 42) Jde tedy o výklad „sebeodmítnutí“, o popis konkrétních kroků, jimiž člověk sám sebe rozkládá, až se nakonec svého lidství vzdává. U Nietzscheho se nachází mnoho podobných popisů, jsou ale většinou považovány za příliš obrazné či metaforické, aby se braly se stejnou vážností jako jeho popisy „těch silných“.

Při opětovné četbě předložené bakalářské práce se mi stále intenzivněji vyjasňovalo, že podobná „fenomenologie slabosti“ je pro pevnější uchopení Nietzscheho nezbytná. Jakkoli explicitní důraz na tuto perspektivu v práci poněkud ustupuje do pozadí, myslím, že je v textu neustále přítomná, a spatřuji v tom její nejdůležitější přednost.

Naopak slabinou práce je formální stránka. Přiznám se, že při průběžném čtení jednotlivých verzí, které mi kolegyně předkládala, jsem množství překlepů a dalších chyb nenahlížel jako nějak významnější. To, že jsem na ně kolegyni neupozornil, беру tedy na sebe. K tomu musím ještě podotknout, že autorka pracovala velmi samostatně, pravidelně konzultovala a konečnou podobu práce musela několikrát revidovat.

Hodnocení

Celkově má práce velký potenciál, který byl naplněn pouze částečně, avšak troufám si tvrdit, že další rozpracování by daleko přesáhl možnosti bakalářské práce. Oceňuji, že se autorka nechala vést textem, nepřistupovala k němu s předem stanovenými kategoriemi a dokázala v rámci svých schopností rozvinout zajímavou perspektivu. Zvnějšku možná může výsledný text působit nehotově, z mého hlediska jako vedoucího svůj záměr naplnila. Ze všech těchto důvodů doporučuji práci k obhajobě a navrhuji hodnocení na pomezí stupně **velmi dobře** a **výborně** (při zdařilé obhajobě).

V Praze 11. 9. 2024
Jakub Chavalka